

Inbreng hoorzitting Tweede Kamer WIV 20.. – 15 december 2016

Telecomaanbieders (hierna: aanbieders) hebben een wettelijke rol bij aftappen. Het wetsvoorstel beoogt deze rol te vergroten, waardoor de medewerkingsplicht die aan aanbieders wordt opgelegd wordt verbreed. Goed toezicht is nodig omdat aanbieders geen reële mogelijkheid hebben om de proportionaliteit en inhoud van gewenste inzet van middelen extern te laten toetsen. Het toezicht moet zo worden ingevuld dat het voor aanbieders mogelijk is gehoord te worden voordat daadwerkelijk aanpassingen in netwerken of diensten moeten worden gedaan. Ook zou er een wettelijk verantwoord uitgangspunt moeten zijn dat dergelijke aanpassingen niet ten koste mogen gaan van de innovatie en de efficiency van de bedrijfsprocessen. Onderstaand vindt u dit nader uitgewerkt.

Bijzondere rol aanbieders

KPN maakt graag gebruik van de mogelijkheid om gehoord te worden over de 'uitvoerbaarheid' van het wetsvoorstel voor een nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV). Wij begrijpen dat de huidige wet wordt herzien. De technologische, maatschappelijke en geopolitieke situatie is nu anders dan die in 2002. De inzet van nieuwe aftaptechnieken en het toezicht op de inzet en de proportionaliteit daarvan roept echter ook nieuwe vragen op. De keuze zien we primair als een politieke, maar we brengen voor uw afweging over het wetsvoorstel graag een paar punten onder uw aandacht.

Voor zover wij uit onze praktijk of uit gesprekken met de diensten informatie hebben over de wensen of methoden van de diensten is dat 'staatsgeheime' informatie waarover wij niet in het openbaar mogen spreken, op straffe van potentiële strafvervolging. Slechts de Minister kan in het kader van de parlementaire behandeling daarop worden bevraagd. Daaruit volgt dat tijdens de hoorzitting slechts in algemene termen op de 'uitvoerbaarheid' van de wet kan worden ingegaan.

Aanbieders hebben op dit gebied een bijzondere rol. Vanuit de waarborging van grondwettelijk gewaarborgde vrijheden – communicatievrijheid en privacy – gelden strenge regels over het waarborgen van de vertrouwelijkheid van communicatie en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Niet naleving van die regels kan zelfs leiden tot strafrechtelijke sancties tegen betrokken personeel. Recht daartegenover staat de medewerkingsplicht aan aftappen en verstrekking van gegevens over communicatie. In de huidige wetgeving gaat het nog alleen om medewerking aan aftappen, op basis van concrete identificatiegegevens over een persoon. Ook niet naleving van die medewerking is potentieel strafbaar. Om op het kruispunt van deze twee wettelijke regelingen juist te kunnen acteren is het voor aanbieders van groot belang dat zij uitsluitend een uitvoerende rol hebben. Zij kunnen en willen geen enkele rol spelen in de inhoudelijke beoordeling en legitimiteit van een gegeven last tot medewerking. De toetsing en het toezicht daarop dient elders in het systeem plaats te vinden.

Beter toezicht nodig door ruime medewerkingsplicht aanbieders

Bij het opzetten van de WIV 2002 stond de traditionele telefoondienst, met sterke standaardisatie van technieken en aftapvoorzieningen, centraal. Inmiddels vindt communicatie vooral op andere manieren plaats. Het internet biedt een eindeloze hoeveelheid manieren en vormen om te communiceren. Het wetsvoorstel kent hierdoor zeer algemeen geformuleerde medewerkingsplichten. Maar omdat de vormen van communicatie zo breed zijn is het ook niet meer mogelijk te voorzien welke voorzieningen in hun netwerken aanbieders gereed zouden moeten hebben om aan medewerkingsplichten te voldoen. In de media zijn reeds uiteenlopende voorbeelden van medewerking genoemd, waarvan verschillende een grote impact op aanbieders kunnen hebben.

Het wetsvoorstel kent algemeen geformuleerde medewerkingsplichten. In de memorie van toelichting wordt aangegeven dat vooral overleg tot redelijke invulling daarvan zal leiden. Daarbij dient bedacht te worden dat dit overleg niet op basis van gelijkheid plaatsvindt. De diensten beschouwen alle in dat

kader verstrekte (technische) informatie als staatsgeheim. Aanbieders hebben hierdoor geen reële mogelijkheid om de proportionaliteit en inhoud van gewenste inzet van middelen extern te laten toetsen. Zonder de informatie over de methodes waar het om gaat te beschrijven is een rechterlijk of ander oordeel niet mogelijk. Het toezicht op de proportionaliteit van de inzet van middelen moet dus elders gewaarborgd worden. **Het is noodzakelijk dat het toezicht zo wordt ingevuld dat het voor aanbieders mogelijk is gehoord te worden voordat daadwerkelijk aanpassingen in netwerken of diensten moeten worden gedaan.** Alleen dan kan de toezichthouder daadwerkelijk de proportionaliteit van de inzet van bepaalde middelen beoordelen.

Impact op de bedrijfsvoering van aanbieders

Het is voor aanbieders van groot belang dat zij hun maatschappelijke – en deels wettelijk opgedragen – taak kunnen naleven om netwerken en diensten aan te bieden die steeds voldoen aan de stand van de techniek ten aanzien van zowel de kwaliteit van de communicatie als de vertrouwelijkheid van het gebruik van die netwerken en diensten. Klanten vertrouwen erop dat hun aanbieder dat zo goed mogelijk verzekert. Onduidelijkheden over de invulling van medewerkingsverplichtingen kunnen daar ernstige afbreuk aan doen. Daarom hebben die aanbieders er groot belang bij dat er – binnen de grenzen van de noodzakelijke vertrouwelijkheid ten aanzien van concrete onderzoeken:

- (i) voldoende transparantie is over de inzet van de bevoegdheden en
- (ii) dat de medewerkingsplicht zo wordt ingevuld dat die zo min mogelijk inbreuk maakt op bedrijfsprocessen.

Het eerste punt ziet op het noodzakelijke vertrouwen van klanten in het gebruik van telecomdiensten. Op grond van het voorgaande zal duidelijk zijn dat het niet aan aanbieders is om die transparantie voldoende te betrachten, maar aan de overheid die de medewerking oplegt. Goed toezicht is een mogelijke oplossing. Het is aan te bevelen dat in de behandeling van het wetsvoorstel mee te nemen.

Het tweede punt ziet op technische en administratieve bedrijfsprocessen. De memorie van toelichting bij het wetsvoorstel maakt duidelijk dat de nieuwe bevoegdheden niet meer (alleen) zien op gestandaardiseerde technieken, maar op 'maatwerk'. Het aanbrenge van maatwerk in netwerken en diensten ten behoeve van de diensten mag echter geen belemmering zijn voor de normale ontwikkeling van de netwerken en diensten voor de aanbieders – denk hierbij onder meer het aanbrenge van nieuwe mogelijkheden ('upgrading'), het implementeren van nieuwe voorzieningen voor beveiliging van verkeer en het nieuw inrichten van netwerken en systemen om de snel groeiende hoeveelheid dataverkeer efficiënt af te wikkelen. Anders zou dat ten koste gaan van de innovatie, efficiency van de bedrijfsprocessen en daarmee de concurrentiepositie van Nederlandse aanbieders in een integrerende Europese telecommarkt.

Het is aan te bevelen dat uitgangspunt in de wet zelf neer te leggen. Ook bij dit aspect is het horen van aanbieders bij aanpassingen in diensten en netwerken als gevolg van de medewerkingsplicht cruciaal. Alleen zij hebben voldoende kennis van hun eigen infrastructuur om aan te geven wat de mogelijke impact is van een aanpassing. Door het in de wet op te nemen moet dit aspect worden meegenomen bij het bepleite toezicht in het kader van proportionaliteit.

Tot slot nog een opmerking over 'cyberdreiging'. Dit kan niet alleen een taak van de diensten zijn, maar vergt effectieve samenwerking van alle betrokkenen. De belangen van de vitale telecomsector om haar infrastructuur en haar klanten effectief te beschermen zijn zo groot dat die een parallel belang meebrengen. Eenzijdige ingrepen in de infrastructuur, mogelijk gebruikmakend van (onderkende of eenzijdig verkregen) zwakheden, kan potentieel een (onbedoeld) neveneffect hebben op de infrastructuur als geheel. Daarom is coördinatie en interactie tussen actoren hier van groot belang.